

החרדים ישתלבו בחברה רק אם תיפסק הכפייה החילונית

המפתח להסבר התנועות בחברה החרדית הוא בהבנה שאצל החרדים, עיקרון המקל והגזר עובד בעיקר בצד של הגזר. הפעלה של מקל - גזירות כלכליות, איום בסנקציות על אי-גיוס, כפייה של לימודים מעורבים באוניברסיטאות - עושה את ההיפך

18:20 15.12.2019 מאת: [ראובן גל](#)

מאמרה של מירב ארלוזורוב "בלוק חוסם לעתיד ישראל" מכריז כבר בכותרתו כי "המדיניות לשילוב החרדים נכשלה בכל החזיתות". ארלוזורוב מצביעה על נתונים משלוש-ארבע השנים האחרונות שבהן, לדבריה, נחלה ישראל כישלון גורף בתחומי התעסוקה, ההשכלה והשירות הציבאי של החרדים.

ואולם היא אינה מדייקת. המדינה אולי נכשלת בטיפול בחברה החרדית וחוזרת שוב ושוב על אותן השגיאות - אבל החרדים עצמם נמצאים בתהליך שינוי משמעותי זה עשור וחצי. נכון, למדיניות הממשלה יש השפעה במדדים מסוימים. הדוגמה הבולטת ביותר היא הקיצוץ הדרסטי ב-2004 בהקצבות לחרדים שגזר שר האוצר דאז בנימין נתניהו. הקיצוץ גרם אז לצמצום במספרי האברכים בישיבות ואפילו לסימנים ראשוניים של ירידה בשיעורי הילודה בקרב נשים חרדיות. אותו נתניהו, כשהפך לראש ממשלה ב-2009 וצירף לממשלתו את החרדים, ביטל באחת את הגזירות שהטיל כשר אוצר חמש שנים קודם לכן. במהרה חזר שיעור הילודה לקדמותו.

ובכל זאת, המפתח להסבר התנועות בחברה החרדית הוא בהבנה שאצל החרדים, עיקרון המקל והגזר עובד בעיקר בצד של הגזר. הפעלה של מקל - גזירות כלכליות, איום בסנקציות על אי-גיוס, כפייה של לימודים מעורבים באוניברסיטאות - עושה את ההיפך. הגיוס לצה"ל ולשירות האזרחי-לאומי בתקופת חוק טל (אז ההחלטה על גיוס היתה בידי האברכים עצמם) היה במספרים גבוהים יותר ובמגמת עלייה תלולה יותר מאשר מספר המתגייסים כיום, בכפוף לחוק הגיוס החדש. בדומה, קצב השתלבות החרדים במסודות ההשכלה הגבוהה בין 2005 ל-2015 היה חסר תקדים. אוכלוסיית הסטודנטים החרדים בישראל שילשה את עצמה - מכ-3,000 ב-2005, ליותר מ-9,000 סטודנטים ב-2015.

בניגוד לדעתה של ארלוזורוב, הבלוק החוסם למגמות החיוביות האלה לא נבע בהכרח מכניעתם של נתניהו ושריו לתכתיבים של המפלגות החרדיות. הסיבה העיקרית היא הכפייה - מה שבלם את מגמת הגיוס של החרדים לצה"ל היה ההחלטה לכפות זאת עליהם באמצעות חוק הגיוס. ומה שעצר את גידול מספר הסטודנטים החרדים באוניברסיטאות היה הלחץ מצד אנשי הסגל האקדמיים, להם היתה שותפה הוועדה לתכנון ולתקצוב, שדרשו לבטל את ההפרדה המגדרית בכיתות שבהן למדו סטודנטים חרדים.

בדיקת המתרחש בחברה החרדית בתחומים שבהם המדינה אינה מתערבת, לא כופה ולא מענישה, מלמדת על תהליכים עמוקים של שינוי. כך למשל, על פי חוקרי המכון הישראלי לדמוקרטיה, בתחום הפריון: נשים חרדיות יולדות כיום, בממוצע, בגיל מאוחר יותר, בעוד שלפני עשור ויותר, כשליש מכלל הלידות במשפחות החרדיות היו בקרב נשים עד גיל 24, כיום השיעור הוא פחות מרבע בגלל נישואים מאוחרים ויציאה גוברת לעבודה וללימודים גבוהים של הנשים החרדיות.

בתחום החינוך: קצב הגידול השנתי של מסגרות החינוך החרדי עד 2013 היה 4.2% בשנה (קרוב לשיעור הגידול של המגזר). בחמש השנים האחרונות מתרחשת ירידה חדה בתחום זה והשיעור צנח ל-0.17% בשנה. שיעור התלמידים החרדים שניגשו לבחינות בגרות בשנתיים האחרונות מתקרב ל-40%. בקרב הבנות החרדיות זה עבר כבר מזמן את ה-50%. לפני כעשור עמד שיעור זה על פחות משליש. זאת ועוד: מחקר עמק של [מוסד שמואל נאמן](#) גילה כי 66% מבין התלמידות הניגשות לבגרות בבתי הספר החרדיים נבחנות ברמה של 3-5 יחידות במתמטיקה. בקרב הבנים החרדים שיעור זה הוא 22% - מבלי לכפות בבתי ספר אלה לימודי ליבה.

הדרך האמיתית, הנכונה והיעילה לשילוב החרדים היא להתייחס אליהם כאל שותפים, להתחשב בצורכיהם ולהטות אוזן לרגישויותיהם. העיקרון החשוב ביותר להצלחת מיזוג הוא בתועלת ההדדית שתצמח לשני הצדדים. רוב הציבור החרדי מבין את התועלת שתצמח לו מהשתלבותו בחברה הישראלית. הבעיה היא שרוב הציבור החילוני עדין חרד מהשתלבות הדדית שכזו.

הכותב הוא עמית מחקר בכיר ב**מוסד שמואל נאמן** בטכניון, לשעבר פסיכולוג ראשי בצה"ל, סגן ראש המ"ל וראש מנהלת השירות האזרחי-לאומי